

UNDERHÅLLS- OCH ÅTGÄRDSPROGRAM

STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM 2011 – DNR 2011:066

Nedre Runby hembygdsgård, Upplands Väsby hembygdsförening

Nedre Runby hembygdsgård, Upplands Väsby hembygdsförening
Ed socken
Upplands Väsby kommun
Uppland
2011

Hedvig Bellberg

SAMMANFATTNING

Hembygdsgårdarna är betydelsefulla förmedlare av lokala byggnadstraditioner. Oavsett ålder, om gårdarna utgörs av en samling byggnader från socknens alla hörn eller står på ursprunglig plats, har de i många fall behållit en ålderdomlig och ursprunglig prägel. I egenskap av tillgänglig plats för allmänheten utgör dessutom hembygdsgårdarna för många en viktig mötesplats och inspirationskälla med tydlig närvaro av historien.

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är en ambition att bidra till skapandet av en varaktig grund för Stockholms läns hembygdsgårdars bevarande och fortlevnad. Genom att producera ett effektivt verktyg för underhållet av landskapets hembygdsgårdar, är avsikten att underlätta för framtida insatser och samarbeten. Förhoppningen är också att ökad uppmärksamhet skall leda till ett ökat intresse bland såväl allmänheten som berörda organisationer och myndigheter.

Föreliggande underhålls- och åtgärdsprogram har tagits fram i samarbete mellan Länsmuseet Gävleborg och Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund genom finansiering av Landstingets TRU-nämnd (Tillväxt och regional Utveckling). Projektledare inom Stockholms län är Stockholms läns museum och samarbetspartners är Stockholms läns hembygdsförbund och Stockholms läns hembygdsföreningar. Projektet drivs genom finansiering av kulturmiljövårdsbidrag förmedlat av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Ansvarig för utformningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet är Ulrika Olsson, antikvarie och projektledare vid Länsmuseet Gävleborg och modifieringar för anpassning till Stockholms län har utförts av Lisa Sundström och Hedvig Bellberg, antikvarier vid Stockholms läns museum.

Fältarbetet och slutförandet av programmet samt fotografering har utförts av bebyggelseantikvarien Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum. Projektet är påbörjat under 2011 då 10 av Stockholms läns hembygdsgårdar utrustas med var sitt program, med förhoppningen att byggnaderna skall få fortsätta att inspirera och berätta sin historia under en lång tid framöver.

Lisa Sundström & Hedvig Bellberg

Stockholm 2011-09-09

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

Del 1

1.1	INLEDNING	3
1.1.1	Syfte	3
1.1.2	Omfattning och avgränsningar	3
1.1.3	Revidering och utökning	4
1.1.4	Gällande lagstiftning	5
1.1.5	Fastighetsuppgifter och försäkringar	6
1.1.6	Hembygdsgårdens målsättning och hembygdsgårdens användning	7
1.2	KÄLLOR	7
1.3	HEMBYGDGFÖRENINGENS HISTORIK	7
1.4	KULTURHISTORISK BETYDELSE	8

Del 2

2.1	BYGGNADSinVENTERING	9
2.1.1	Begrepp och definitioner	9
2.1.2	Situationsplan	9
2.2	BYGGNADSBESKRIVNING	13
2.2.1	Begrepp och definitioner	13
2.2.2	Byggnad 1 Mangårdsbyggnaden	13
2.2.3	Byggnad 2 Zamores stuga	14
2.2.4	Byggnad 3 Visthusboden	14
2.2.5	Byggnad 4 Utedassen	14
2.2.6	Byggnad 5 Vedboden	15
2.2.7	Byggnad 6 Vagnslidret	15
2.2.8	Byggnad 7 Magasinet	15
2.2.9	Byggnad 8 Ladugården	16
2.2.10	Byggnad 9 Ladan	16

Del 3

3.1	SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG	17
3.1.1	Begrepp och definitioner	17
3.1.2	Byggnad 1 Mangårdsbyggnaden	18
3.1.3	Byggnad 2 Zamores stuga	19
3.1.4	Byggnad 3 Visthusboden	20
3.1.5	Byggnad 4 Utedassen	20
3.1.6	Byggnad 5 Vedboden	21
3.1.7	Byggnad 6 Vagnslidret	21
3.1.8	Byggnad 7 Magasinet	22
3.1.9	Byggnad 8 Ladugården	22
3.1.10	Byggnad 9 Ladan	22
3.2	GENOMFÖRANDE	23
3.2.1	Checklista	23
3.2.2	Åtgärdslista	23
3.2.3	Check- och åtgärdslistornas tillämpning	24
3.3	UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD	25
3.3.1	Rådgivning	25
3.3.2	Projektering	25
3.3.3	Finansiering	25

Nedre Runby hembygdsgård, Upplands Väsby hembygdsförening, Ed socken, Upplands Väsby kommun

1.1 INLEDNING

1.1.1 Syfte

Huvudsyftet med detta underhålls- och åtgärdsprogram är att hembygdsföreningen skall få ett användbart och effektivt verktyg för bevarandet av sina byggnader. Med programmet blir det lätt att överblicka, planera och kostnadsberäkna kommande vård och underhåll och genom dokumentationen av utförda arbeten skapas ett värdefullt referensmaterial för framtiden.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall användas för årlig kontroll enligt medföljande checklista för att kartlägga eventuella skador och underhållsbehov. När åtgärd av en skada eller normalt underhåll bedömts krävas noteras detta i programmets åtgärdslista. På detta sätt sammanställs byggnadernas behov lättöverskådligt och planeringen av arbetet kan göras. Syftet med programmet är således också att skapa utrymme för genomtänkta åtgärder med lämpliga material och metoder, i samarbete med kunniga hantverkare och antikvariska myndigheter.

Ett tredje syfte är att uppmärksamma hembygdsgårdarna och bidra till att skapa en varaktig grund för deras fortlevnad.

Tillämpningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet kan bildligt talat jämföras med en trestegsraket. I ett första steg framställs ett program för den specifika hembygdsgården av Stockholms läns museum. I detta ingår en skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag. I nästa steg används programmet för kontinuerliga kontroller av hembygdsgårdens byggnader, vilka ligger till grund för planeringen av framtida åtgärder. Detta arbete utförs av hembygdsföreningen. Det tredje och sista steget är utförandet av åtgärderna. Detta görs av anlitade hantverkare eller av hembygdsföreningen själv.

Skadeinventeringen som utförs av läns museet, är en engångsinsats med avsikt att fungera som utgångspunkt för föreningens fortsatta arbete på egen hand. Programmet skall även fungera som referensmaterial vid myndighetskontakter samt upplysa om gällande lagstiftning med mera. Det är väsentligt att programmet behåller sin ursprungliga struktur för att förbli begränsat och lättanvänt. Av den anledningen skall inte dokument infogas som inte är av betydelse för programmet.

Ett exemplar av underhålls- och åtgärdsprogrammet skall finnas hos Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län. Detta för att öka medvetenheten om hembygdsgårdarnas behov samt underlätta kommunikationen och tillhandahålla ett väl genomarbetat underlag för beslut.

1.1.2 Omfattning och avgränsningar

Underhålls- och åtgärdsprogrammet är avsett att tillämpas på hembygdsgårdens byggnader och deras fasta inredning. Lösa inventarier och tillhörande mark berörs därför inte av programmet. Samtliga byggnader som tillhör hembygdsföreningen vid besiktningstillfället ingår liksom tillkomna byggnader vid framtida revideringar.

Programmet inriktar sig på skador och behov av teknisk art och utelämnar därför närmare studier av kultur- och stilhistorik. Programmet är också direkt kopplat till en specifik

hembygdsgård och ställs inte i relation till andra hembygdsgårdar. Närmare analyser av byggnadernas ålder, historia och tidigare utseende utelämnas likaså.

Besiktningen av byggnaderna görs okulärt, vilket gör att dolda konstruktioner såsom panelklätt timmer, inbyggda takkonstruktioner och dolda installationer inte redovisas. Detta kräver omfattande undersökningar och görs i samband med eventuella åtgärder. Reservation för framtida skador måste således lämnas, liksom framtida naturligt slitage som inte redovisas. Med hjälp av *Checklistan* skall dock föreningen själv kunna upptäcka skador och behov innan akuta åtgärder blir nödvändiga. Återkommande revideringar av programmet krävs likaså för att programmet skall förbli aktuellt. Plan för revidering presenteras under kapitel 1.1.3.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall inte fungera som underlag för projektering av planerade arbeten. Avsikten är att programmet skall användas för att upptäcka skador och behov vilka därefter projekteras och åtgärdas. Åtgärdsförslagen i skadeinventeringen skall tolkas som direktiv vilka kräver ytterligare undersökningar när arbetet väl skall utföras. Dessa avgränsningar måste finnas då programmet skall förbli aktuellt över en längre tid. Skador och behov förändras med tiden och kan därför kräva olika åtgärder beroende på när arbetet utförs. Av den anledningen måste alla arbeten föregås av en projektering med en undersökning av den aktuella skadan och förslag på vidare åtgärder.

1.1.3 Revidering och utökning

För att hålla underhålls- och åtgärdsprogrammet aktuellt under lång tid måste återkommande revideringar göras. Revidering av enskilda delar av programmet skall göras då betydande förändringar skett. Exempel på sådana förändringar kan vara tillkomsten av ytterligare en byggnad, avförandet av en befintlig byggnad genom brand eller försäljning, ombyggnad, nya funktioner i byggnaderna, förändringar i gällande lagtexter, förändringar i hembygdsföreningens användning och målsättning med mera.

Om inga betydande förändringar sker skall underhålls- och åtgärdsprogrammet revideras av en antikvarie eller någon med antikvarisk kompetens vart 10:e år. Revideringen omfattar då i huvudsak programmets del 3 med dess skadeinventering och tillhörande åtgärdsförslag. Övriga delar av programmet skall studeras och uppdateras i de avseenden som kräver det. Avsikten är dock inte att programmet skall arbetas om, utan fortsätta att fungera i sin grundutformning med nödvändiga förändringar. Ifyllda check- och åtgärdslistor skall behållas som referensmaterial vid framtida arbetsinsatser.

Om en utökning av programmet blir aktuell skall de nytillkomna delarna följa programmets grundstruktur. I samband med detta bör Stockholms läns museum eller annan antikvarisk expertis kontaktas för att hjälpa till med byggnadsinventeringen och byggnadsbeskrivningen, samt eventuell skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag.

När en revidering är genomförd skall följande tabell fyllas i med *Datum, Revideringen eller utökningens omfattning* samt signeras av *Ansvarig*. Kopior av de sidor revideringen omfattar skall sedan skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län.

Datum	Revidering eller utökning omfattar	Ansvarig

1.1.4 Gällande lagstiftning

En mängd lagar och förordningar reglerar Sveriges bebyggelse och dess omkringliggande marker. I lagarna ryms även bestämmelser för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer eller områden. Lagar och förordningar som är av vikt att känna till för hembygdsföreningarnas verksamhet följer nedan.

Plan- och bygglagen

All befintlig bebyggelse i Sverige berörs av *Plan- och bygglagen*, PBL, som regleras av kommunernas byggnadsnämnder. För en rad byggåtgärder krävs särskilt tillstånd, bygglov, som omfattar lokalisering, yttre utformning och användning. Tekniska egenskaper som inte kräver bygglov behandlas i samband med en bygganmälan. Det är viktigt att undersöka om bygglov eller bygganmälan behöver göras, varför kommunen bör kontaktas vid åtgärder på eller förändringar av en byggnad.

I PBL's 8 kap. *Krav på byggnader m.m.* finns flera paragrafer som bland annat behandlar äldre kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Normalt berörs hembygdsgårdarna alltid av 13§ såsom kulturhistoriskt särskilt värdefulla, men givetvis även av de övriga.

13§ En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

14§ Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4§ i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

17§ Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att hänsyn tas till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Lag om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.

I andra kapitlet i *Lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.*, BVL, behandlas nio tekniska egenskapskrav. Dessa gäller byggnader som ska uppföras eller befintlig bebyggelse som ska ändras. Bland kraven ryms bl.a. *bärförmåga, stadga och beständighet och lämplighet för avsett ändamål*. Som andra punkt finns *säkerhet i händelse av brand*. Punkten rymmer allt från utrymningssäkerhet och skydd mot brands uppkomst till skydd mot brandspridning mellan byggnader och räddningspersonalens säkerhet. De tekniska

egenskapskraven skall iakttas med beaktande av de varsamhetskrav som finns i 8 kap. PBL. Detta innebär att för äldre kulturhistorisk värdefull bebyggelse ska kraven uppfyllas men det kan ske med hänsyn till kraven på varsamhet.

Kulturminneslagen

I *Kulturminneslagen*, KML, finns bestämmelser om ortnamn, fornminnen, byggnadsminnen, kyrkor samt om utförsel och återlämnandet av kulturföremål. Det är länsstyrelsen som har tillsyn över kulturminnesvården i länet medan Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet.

I 3 kap. behandlas byggnadsminnen:

1§ En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

I samband med byggnadsminnesförklaringen upprättar länsstyrelsen skyddsbestämmelser för att ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

1.1.5 Fastighetsuppgifter och försäkringar

Fastighetsbeteckningen är Upplands Väsby hembygdsgård Nedre Runby, Runby 1:24, Ed, Upplands Väsby kommun.

Gården är försäkrad genom hembygdsförsäkringen och samtliga hus inom staketet samt magasinet omfattas av denna.

Byggnaderna disponeras av hembygdsföreningen men ägs av kommunen och ingår i kommunens försäkringsansvar.

1.1.6 Hembygdsföreningens målsättning och hembygdsgårdens användning

Hembygdsgården ska vara en naturlig och levande samlingsplats, som bidrar till att ge alla Väsbybor en känsla för sin hembygd.

När föreningen grundades var ambitionen att inventera, fotografera och dokumentera gammal bebyggelse och gamla föremål samt att bevaka det gamla när kommunen förändrades.

Föreningen vill slå vakt om bygdens kulturarv. Genom kurser och utflykter vill vi skänka kunskap om bygden, dess natur och historia. Vidare medverka till att bevara natur, kultur och fornminnen och föreningen ser som en viktig uppgift att delta aktivt i kommunens plan- och byggfrågor.

1.2 KÄLLOR

- Uppgifter om hembygdsföreningens fastigheter, försäkringar samt föreningens användning av och målsättning med hembygdsgården samt historik är sammanställda av hembygdsföreningen genom Barbro Kvist och Roland Storm (kapitel 1.1.5, 1.1.6, 1.3, 2.1.2).
- Situationsplan har ritats upp av Hedvig Bellberg (kapitel 2.1.2).
- Samtliga bilder är tagna av Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum under 2011 och finns registrerade i museets arkiv (kapitel 2.1.2 samt försättsblad).

1.3 HEMBYGDSFÖRENINGENS HISTORIK

Redan på 1000-talet finns uppgifter om vilken familj som ägde gården. På runstenen vid Ävägen står ortsnamnet RUNBY inristat för första gången. Ägarna hette då Ingemar och Ingrid. Sönerna hette Dan och Banke.

På 1200-talet ägdes gården av lagmannen Filip Röde Filipsson. Han var bla en av författarna till Upplandslagen och med i uppror mot Magnus Ladulås. I början av 1300-talet ägdes gården av Birger Persson, Birgitta Birgersdotter – Heliga Birgittas far.

Under sent 1700-tal flyttade regementspukslagare Antoin Zamore in på gården och bodde där till sin död 1813.

Därefter arrenderades gården ut. Siste bonden auktionerade ut djur och redskap 1962 och avflyttade 1965 från gården.

Upplands Väsby kommun köpte gården för att på marken bygga hyreshus. Det blev inte så och 1966 fick Upplands Väsby Hembygdsförening nyttjanderätt till gården.

Hembygdsföreningen som bildades 1954 hade därmed fått en fast punkt för sin verksamhet. Idag har föreningen 500 medlemmar och en omfattande verksamhet.

1.4 KULTURHISTORISK BETYDELSE

Hembygdsrörelsen har en viktig historia i det moderna svenska samhället. Som en motvikt till det växande industrisamhället började intresset för den traditionella allmogekulturen att växa sig stark under slutet av 1800-talet. Friluftsmuseer skapades med Skansen i spetsen och på landsbygden startades de hembygdsföreningar som i förlängningen skulle bilda Samfundet för hembygdsvård 1916. Den stora uppgiften då var att rädda allmogens byggnader och föremål vilket resulterat i stora samlingar med omfattande kulturvärden runt om i landet. Det medvetna insamlandet från hemsocknen har medfört att det idag finns byggnader, föremål och arkiv hos hembygdsföreningarna med mycket stora värden för den lokala historien. I ett nationellt perspektiv utgör de också en viktig grund för jämförelser, kartläggning och forskning. Med sin goda tillgänglighet utgör de populära platser för midsommarfirande, skolbesök, marknader och andra arrangemang, och som förmedlare av lokala byggnadstraditioner en kunskaps- och inspirationskälla för allmänheten.

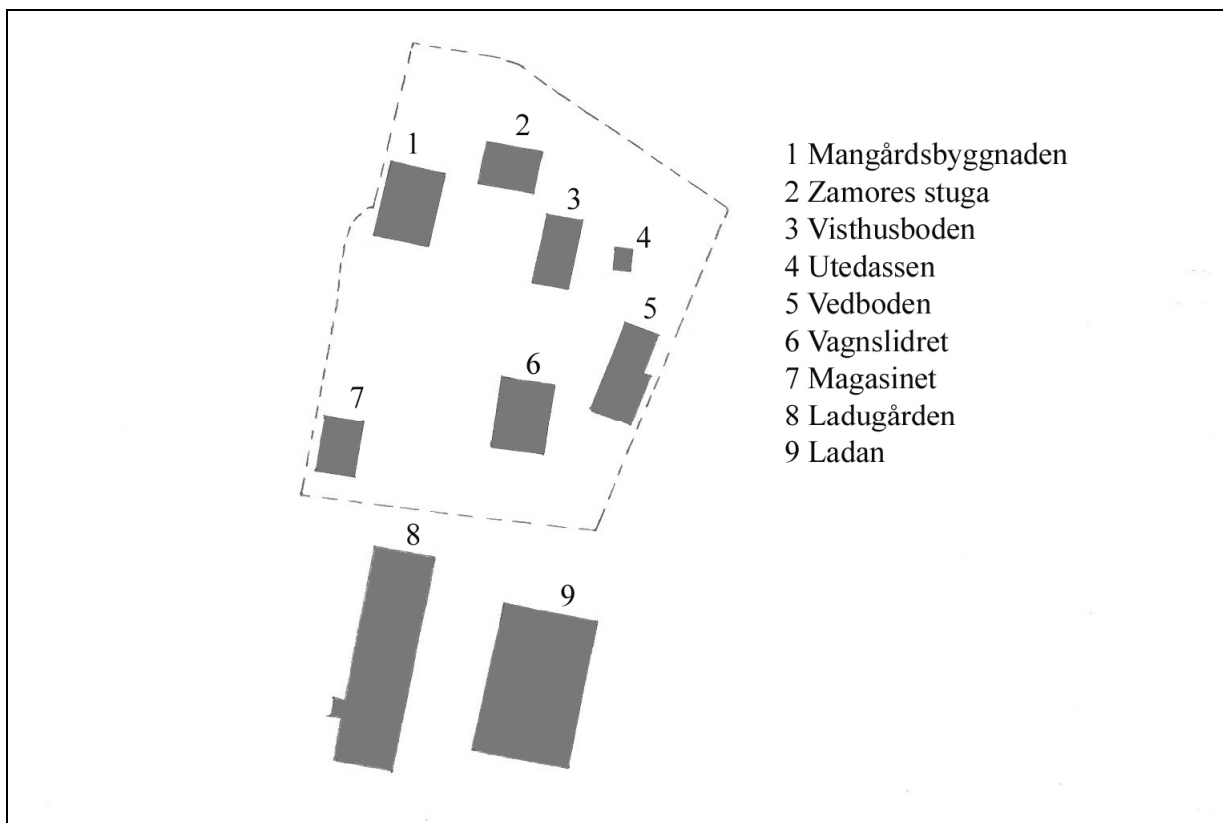
Nedre Runby har anor från 1000-talet, med väsentliga delar av ägarlängden känd. Platsen ligger mellan bostadsbebyggelse från 1900-talet, som en sparad mindre enklav. Gårdskomplexet har en gammaldags inramning, med husen vända mot ett öppet tun i mitten, inhägnade med ett staket. Husen är från 17-1900-talet och väl bevarade. Strax norr om gården finns gravfält från 1800-500-talet f. Kr, stenålder, bronsålder och järnålder, vilket förstärker områdets ålderdomliga karaktär.

2.1 BYGGNADSINVENTERING

2.1.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsinventeringen redovisar översiktligt vilka byggnader som finns inom hembygdsgården. Situationsplanen visar byggnadernas placering och orientering enligt väderstrecken med norr uppåt i bild. Benämningen av byggnaderna är desamma som allmänt brukas inom hembygdsföreningen. Byggnader ägda av föreningen men placerade utanför hembygdsgården redovisas i text och bild och om möjligt även i situationsplanen.

2.1.2 Situationsplan

Nr	Byggnad - funktion förr och nu	Foto
1	MANGÅRDSBYGGNADEN Huset är uppfört före 1729, delvis på gammal grund, med reveterade fasader. Byggnaden har äldre inredning bevarad. En vattentoalett har inretts under trappan.	

2	ZAMORES STUGA Arbetarbostaden, mangårdsbyggnaden, Antoin Zamores stuga inhyser en mindre utställning samt församlingslokal. Den har nyare inredning. Huset blev uppfört mellan 1861-66.	
3	VISTHUSBODEN Boden/bodlängan har byggnadsdelar med olika tillkomstår.	
4	UTEDASSEN Tre utedass på rad.	

5	VEDBODEN Denna byggnad fungerar som höns hus, fähus samt förråd.	
6	VAGNSLIDRET Lidret är från 1954.	
7	MAGASINET Magasinet utanför grinden tros vara byggt på 1920-talet.	

8	LADUGÅRDEN Ladugården fungerar sedan 1980-talet som samlingslokal samt innehåller förrådslokaler som kommunen hyr ut.	
9	LADAN Denna loge disponeras inte av hembygdsföreningen, kommunen hyr ut den till annan hyresgäst.	

2.2 BYGGNADSBESKRIVNING

2.2.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsbeskrivningen är uppdelad under sju rubriker med syfte att ge kunskap om byggnadens olika delar med avseende på material, uppbyggnad och funktion för den följande skadeinventeringen.

<i>Plan</i>	beskriver byggnadens planlösning.
<i>Konstruktion</i>	omfattar byggnadens bärande delar såsom grund, stomme, bjälklag, takkonstruktion och murstock.
<i>Exteriör</i>	omfattar byggnadens utvändiga delar såsom tak, vindskivor, panel, fönster, dörrar, förstukvist med mera.
<i>Interiör</i>	omfattar byggnadens fast inredda delar såsom golv, tak, lister, fönster, dörrar, trappor, eldstäder, tapeter, väggmåleri med mera.
<i>Installationer</i>	omfattar byggnadens fasta installationer såsom el, värme, vatten och avlopp men även säkerhetsinstallationer som brand- och inbrottsskydd.
<i>Klimat</i>	beskriver ventilationen i byggnaden samt dess eventuella klimatreglerande utrustning utöver värmesystemet.
<i>Tillgänglighet</i>	berättar om eventuella hinder för rörelsehindrade och synskadade att komma in i byggnaden.

2.2.2 Byggnad 1 Mangårdsbyggnaden

	Beskrivning
Plan	Salsbyggnad med sexdelad plan, till stor del inredd övervåning
Konstruktion	Murad grund, liggtimmerkonstruktion, två murstockar, mansardtak
Exteriör	Reveterad/rappad spritputsfasad mot ståltrådsnät, röda träknutar, röda fönsteromfattningar/karmar, två-lufts-fönster med tre rutor vardera, turkosgröna bågar, mansardtak, tvåkupigt tegel, hängrännor och stuprör av plåt, plåtvindskivebeslag, plåttaknock, vindskivor av trä, kalkade skorstenpipor, förstukvist med skickarglädje i samma färgtema, rekonstruerad, turkos pardörr i trä
Interiör	Pärilsont, obehandlade golv, äldre trädörrar, pärlsponttak, murad spiskåpa, kök från 1900-talets mitt, tapeter, kork/plastmatta i övervåning samt i toalett nedervåning, oinrett golv övervåning i sydost
Installationer	Direktel, varmt och kallt vatten, avlopp för toalett
Klimat	Underhållsvärme
Tillgänglighet	Två steg samt tröskel

2.2.3 Byggnad 2 Zamores stuga

	Beskrivning
Plan	Enkelstuga, f.d. parstuga i ett plan, råvind
Konstruktion	Murad stengrund, liggtimmerkonstruktion, en murstock, sadeltak
Exteriör	Murad/putsad grund, rödfärgad locklistpanel, tegelskorstenspipa, tvåkupigt tegel, sadeltak, plåthängrännor och stuprör samt plåttaknock och vindskivebeslag, vindskivor i trä, vita fönsterluckor, vita bågar och karmar, två-luftsfönster med två rutor vardera
Interiör	Trägol, skivklädda väggar, målade tapeter, träinnertak i takfallen, högben, sidoåsar samt stödben
Installationer	Direktel
Klimat	Underhållsvärme
Tillgänglighet	Trätrall utmed sydsidan, ej ramp, tre steg

2.2.4 Byggnad 3 Visthusboden

	Beskrivning
Plan	Enplanshus med vind
Konstruktion	Kallmur, delvis murad stengrund med cement, liggtimmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Rödfärgade timmerväggar, till stor del locklistpanel, plåttaknock samt vindskivebeslag, trävindskivor, hängrännor samt stuprör i plåt, tvåkupigt tegel, sadeltak, svarta dörrar, vita dörrkarmar, vita fönsterkarmar, en-lufts-fönster, med en, sex, resp. nio rutor
Interiör	Bräddinnertak, brädgol, stengolv, putsade väggar, timmerväggar, åstak
Installationer	Direktel i en del av byggnaden
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Grus, låga trösklar

2.2.5 Byggnad 4 Utedassen

	Beskrivning
Plan	Tre bås på rad
Konstruktion	Brädstomme, pulpettak
Exteriör	Plåttak dikt mot väggbrädor, stående brädpanel, tre små en-lufts-fönster med två rutor ovan svarta bräddörrar
Interiör	Spånskivor på väggar
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Ett steg upp och in

2.2.6 Byggnad 5 Vedboden

	Beskrivning
Plan	Byggnad med tre delar i ett plan, råvind
Konstruktion	Hörnstenar, delvis timmerkonstruktion (ladugården), delvis brädstomme, sadeltak
Exteriör	Fasad av rödfärgade stående brädor samt locklistpanel, tvåkupigt tegel, plåttaknock samt vindskivebeslag, trävindskivor, plåthängrännor samt stuprör, svarta bräddörrar, en-luftsönster, två rutor, vita bågar, röda karmar
Interiör	Brädgolv, brädväggar samt timmerväggar, bräddinnertak, högben och hanbjälkar, bindbjälkar
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Ett steg över trösklar

2.2.7 Byggnad 6 Vagnslidret

	Beskrivning
Plan	
Konstruktion	Kallmur, timmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Fasad av rödfärgat timmer, brädpanel samt locklistpanel, tvåkupigt tegel, plåttaknock samt vindskivebeslag, trävindskivor, plåthängrännor samt stuprör, bommade fönsteröppningar mot söder och öster, en-luftsönster med två samt sex rutor med vita bågar samt karmar, svarta liderportar i trä, svart bräddörr
Interiör	Brädgolv, bräd- och timmerväggar, skivinnertak, spåninnertak, ramverktakstol
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trätrall om tre steg (ej handledare), resp. trösklar

2.2.8 Byggnad 7 Magasinet

	Beskrivning
Plan	Två plan, öppen planlösning
Konstruktion	Byggnaden står på låga pilotes, brädstomme, sadeltak
Exteriör	Rödfärgad locklistpanel, vita knutar, tvåkupigt tegel, plåttaknock samt vindskivebeslag, trävindskivor, fönster med svarta luckor, vita kamrar och bågar, en-luftsönster med upp till nio rutor
Interiör	Brädgolv, brädväggar, rak trappa mellan våningarna, bräddinnertak, högben, stödben och hanbjälkar (romersk takstol)
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trätrall om fyra steg (ej handledare), handledare längs med ena sidan trapp invändigt

2.2.9 Byggnad 8 Ladugården

	Beskrivning
Plan	Långsträckt byggnad med vind
Konstruktion	Gjuten grund, delvis timmerkonstruktion, delvis brädstomme, delvis murad stomme, följare, sadeltak med olika takvinklar, kupor
Exteriör	Rödfärgat timmer eller locklist, plåtklätt tak, plåttaknock samt vindskivebeslag, trävindskivor, plåthängrännor samt stuprör, en-lufts och två-luftsönster med en till sex rutor vardera, vita bågar och karmar, svarta resp. vita bräd/trä dörrar/portar
Interiör	Gjutet golv, brädgolv, plastmatta, kök, lokal med inredda skivväggar, gamla bjälkar med märken där djuren har nött träet synliga, spåntak under plåt, svensk takstol
Installationer	Direktel, el för belysning, varmt och kallt vatten
Klimat	Uppvärm
Tillgänglighet	God

2.2.10 Byggnad 9 Ladan

	Beskrivning
Plan	Långsträckt skjul/lada
Konstruktion	Hörnstenar, brädstomme, sadeltak
Exteriör	Rödfärgade brädväggar, plåtklätt sadeltak, spåntak under plåt, plåttaknock samt vindskivebeslag, trävindskivor, plåthängrännor samt stuprör, svarta resp. röda träportar, vit trädörr
Interiör	Ej sedd
Installationer	Ej sedda
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	God

3.1 SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

3.1.1 Begrepp och definitioner

Skadeinventeringen är utförd genom okulär besiktning av Stockholms läns museum med hjälp av *Checklistan*. Inventeringen är översiktlig och baseras på byggnadernas tillstånd vid besiktningstillfället. Avsikten är att skadeinventeringen skall ge en god överblick av byggnadernas tillstånd vid inventeringstillfället samt fungera som referensmaterial vid föreningens framtida kontroller. Skador till följd av naturligt slitage kommer att uppstå med tiden och kan av den anledningen inte redovisas i inventeringen. Avsikten är dock att dessa skall upptäckas i föreningens fortsatta användning av detta program.

Åtgärdsförslagen är kortfattade och skall främst ses som direktiv, inte som kompletta underlag för åtgärd. Varje åtgärd måste föregås av en ordentlig undersökning och åtgärdsbeskrivning, annars är risken att dolda skador inte uppmärksammas. I åtgärdsbeskrivningen ska även material och metoder framgå så att dessa blir de bäst lämpade för den aktuella byggnaden. En del åtgärder bör ske i samarbete med en antikvarie. Mindre skador såsom spruckna glastrutor, enstaka saknade panelbrädor, löst sittande trappsteg och liknande kan dock åtgärdas enligt åtgärdsförslaget. För byggnadsdelar som bedöms ha en mer omfattande skadebild än vad som är möjligt att iakttä okulärt kan också ytterligare undersökningar föreslås.

Till skillnad från byggnadsbeskrivningens uppdelning av byggnaden i sju rubriker under kapitel 2.2.1, utgår skadeinventeringen från endast fyra. Under rubriken *Övrigt* ingår här *Installationer*, *Klimat* och *Tillgänglighet*. Byggnadsbeskrivningens *Plan* utelämnas då detta är en beskrivning av byggnadens planlösning och inte en byggnadsdel. Rubrikerna *Konstruktion*, *Exteriör* och *Interiör* motsvarar rubrikerna i byggnadsbeskrivningen. Skadeinventeringens rubriker motsvarar i stort check- och åtgärdslistornas rubriker.

<i>Byggnadsdel</i>	berättar vilken del av byggnaden som avses under respektive rubrik. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Kondition</i>	beskriver vilket skick aktuell byggnadsdel befinner sig i. Här redovisas såväl normalt slitage som direkta skador.
<i>Åtgärd</i>	berättar vilket ingrepp som är aktuellt för att åtgärda eventuell skada, alternativt normalt underhåll. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Prioritet</i>	berättar hur angelägen åtgärden är. Motsvarande begrepp finns i åtgärdslistan.

Prioritet 1 avser akut åtgärd.

Prioritet 2 avser åtgärd inom 1-3 år.

Prioritet 3 avser åtgärd inom 3-5 år.

Prioritet Å avser återkommande årlig kontroll eller åtgärd.

3.1.2 Byggnad 1 Mangårdsbyggnaden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Fönster, sydsidan	Sämlre kondition, glas på väg att falla ut, någon röta i karmbottenstycken samt bågar	Skrapa, måla och nykitta fönster med linoljekitt, primärt det östra	2
	Fönsterbleck, primärt sydsidan	Sammanfogade, nu spruckna	Ses över och byts vid behov	2
	Fönsterbleck, genomgående	Färgen flagar	Rengörs och kan lämnas omålade	3
	Brädfodring under takfall	Färg flagar på några ställen, östra takfallet	Bemålas	3
	Träknutar och fönster-omfattningar, norr	Föroreningar i rödfärgen	Rengörs	Å
Interiör	Golv mot sydost samt sydväst, entréväning, liksom vind	Stora sättningar i golv	Rådfråga konstruktör om skador förvärras	Å
	Golv vid tröskel mellan rum i söder	Hålighet	Ilusas	2
	Vägg mot söder	Bågnar betänkligt inåt	Rådfråga konstruktör om skador förvärras	Å
	Trapphus	Nedsmutsad stänkmålning	Betänk vad som är patina och vad som är smuts, tvättas vid behov med försiktighet med konservatorsvamp, rådfråga konservator	3
	Vinden, mitten samt sydost	Gullfiberfyllning	Avlägsnas, vid behov lägg i traditionellt fyllnadsmaterial	1
Övrigt		Ok		

3.1.3 Byggnad 2 Zamores stuga

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Cementbruk i grund	Spricker och lossnar	Bilas bort efter hand, ej nödvändigt om inte trä ligger dikt emot och tar skada	3
	Nordvästra hörnet	Någon röta i timmer	Bila bort cement och se över om ilusning krävs i timmer	2
Exteriör	Entré	Cement uppefter vägg	Bilas bort, ilusa istället med trä efter behov	2
	Taket	Mossbeklädnad och lavar på tak	Blir det omfattande mossangrepp finns det miljövänliga medel att tillgå för tvätt, rekommenderas för att undgå frostsprängning, ses därför över från år till år	Å
	Vegetation	Sly och grenverk mot norr, askskott mot öster	Rensa hängrännor, håll borta och nere växtlighet från fasader, beskär grenar som hänger över takfall	Å
Interiör	Vinden	Gullfiberfyllning i golv	Gullfiber tas bort, denna leder fukt, ersätts med t.ex. kutterspån som är ett organiskt alternativ	1
Övrigt		Ok		

3.1.4 Byggnad 3 Visthusboden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Nordvästra hörnet	Cement	Det som ligger dikt mot trä bilas bort för bättre dränering	2
	Östfasaden mot norr	Stenar och cement utanför väggliv	Bila bort cement och om möjligt åtgärda stenar så att de läggs under väggliv	1-2
Exteriör	Dörrkarm, norrfasaden t.v. om norra dörren	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Norrsidan	Hög marknivå och rötskadat trä till följd	Gräv ut och isula rötskadat timmer	1-2
	Östsidan	Hög marknivå	Gräv ut för bättre dränering kring huset	1-2
	Vegetation	Växtlighet kring sydsidan	Håll växter nere och borta från fasader, ädelväxter placeras förslagsvis mot bakomliggande spalje med singel invid vägg	Å
Interiör	Fönster övervåning, mot syd	Sämre kondition	Nymålas med linoljefärg	2
	Mjölkkammaren	Sprickor och sättningsskador	Håll under uppsikt och dokumentera förändringar	Å
	Vinden, norra delen samt mittendelen	Angrepp av strimmig trägnagare i takträ, västra takfallet, respektive östra takfallet	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Övrigt		Ok		

3.1.5 Byggnad 4 Utedassen

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Vegetation	Löv på taket och grenöverhäng	Taket borstas och grenverk beskärs	Å
Interiör		Ok		
Övrigt		Ok		

3.1.6 Byggnad 5 Vedboden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Norrsidan	Hög marknivå	Grävs ut för bättre dränering	1
	Norrfasaden	Röta nedtill i panel	Lagas	2-3
	Taket, hörn mot nordöst	Tegelpannor ligger snett	Räta till tegelpannor	1
	Östfasaden, mot syd	Röta i panel	Lagas	2-3
	Vegetation	Grenverk över taket mot norr resp. öster	Beskärs	Å
Interiör	Läkt, vind åt norr, västra takfallet	Taket bågnar	Hålls under uppsikt, vindsdelen har tidigare burit fukt pga av djurhållning	Å
	Innertak i svinstia, norr	Taket bågnar	Hålls under uppsikt, utrymmet har tidigare burit fukt och taket kan vara svagt pga djurhållning	Å
Övrigt		Ok		

3.1.7 Byggnad 6 Vagnslidret

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Sydfasaden, syll, mot mitten av vägg	Röta där syll ligger dikt mot sten	Hålls under uppsikt, sten omplaceras och skjuts in under väggliv om möjligt	Å
Exteriör	Västfasaden	Möjligen husbocksangrepp i västfasaden, mot söder ovan dörr	Kontrollera stället för aktivitet, kontakta därefter skadedjurbekämpningsfirma	1
	Hängrännor	Fyllda med löv	Rensas	Å
	Norrfasaden	Hålighet högt upp på vägg	Sätts för med nät för att förhindra att fåglar övervintrar i byggnaden	1
Interiör	Vinden, invid trappa mot norr samt inventarier mot norr	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Övrigt		Ok		

3.1.8 Byggnad 7 Magasinet

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Västra takfallet	Mossbeklädnad	Borstas bort	Å
	Träd åt väst	Grenverk hänger över tak	Beskär	Å
Interiör	Takbjälkar innertak	Bark sitter kvar på vankantade bjälkar och på takstol	Skalas förslagsvis bort för att förhindra uppkomst av skadedjursangrepp	2
Övrigt		Ok		

3.1.9 Byggnad 8 Ladugården

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Norrfasaden	Rötskadat timmer och rötskadad syll mot mitten av fasaden	Ses över och huggs rent och ilusas	2
Exteriör	Norrfasaden	Möjligen angrepp av husbock, alt. strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Norrsidan	Hög marknivå	Grävs ut	1
	Östfasaden	Försvunnen locklist	Ersätts	2
	Västfasaden	Rötskadad panel mot syd	Ses över, huggs ren och lappas	2-3
	Dörrkarm, väst	Avskavd färg	Vitmålas	3
	Vegetation	Sly och rotskott mot västväggen norröver	Hålls nere och borta från fasad	Å
Interiör	Vinden, näst sista väggpartiet mot norr	Angrepp av strimmig trägnagare i översta bjälken	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Övrigt		Ok		

3.1.10 Byggnad 9 Ladan

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Östfasaden	Klotter	Tvättas och målas	2
	Nordöstra hörnet	Röta nedtill	Ses över och lagas vid behov	2-3
Interiör		-		
Övrigt		Ok		

3.2 GENOMFÖRANDE

3.2.1 Checklista

Checklistan skall användas för att få en god överblick över respektive byggnads skick och behov av åtgärder. Kontrollen bör genomföras en gång per år.

Checklistan är uppdelad i ett antal rubriker. Varje byggnad redovisas separat, och på samma sätt som i skadeinventeringen kontrolleras byggnadens delar utifrån *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt*. *Byggnadsdel* berättar vilken del av byggnaden som skall kontrolleras. *Åtgärd* beskriver vilken typ av kontroll som skall göras. När kontrollen är utförd noteras detta med datum och signatur under *Kontroll utförd* och *Ansvarig kontrollant*.

Användningen av checklistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med vid kontrollen. Efter att respektive byggnad kontrollerats noteras detta i checklistan och signeras. Om kontrollen medför upptäckten av en skada som kräver åtgärd, noteras detta i *Åtgärdslistan*. Likaså noteras slitage som bedöms kräva normalt underhåll i åtgärdslistan. Underhållsåtgärderna skall inte noteras som akuta utan istället vara underlag för planering av framtida insatser. Detta förklaras närmare under följande rubrik, 3.2.2 *Åtgärdslista*.

Checklistan och skadeinventeringen följer till största del samma upplägg. Rubrikerna *Byggnadsdel* och *Åtgärd* svarar mot varandra men inte *Kondition* och *Prioritet* som saknas i checklistan. Under dessa rubriker redovisas byggnadsdelens skick vid inventeringstillfället, vilket ligger till grund för åtgärder och prioritet och redovisas därför inte ytterligare i checklistan. Även indelningen av byggnaden i *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt* följer skadeinventeringen. I checklistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

3.2.2 Åtgärdslista

Åtgärdslistan skall användas för att planera och genomföra åtgärder. De behov som upptäcks vid kontrollen enligt checklistan noteras på åtgärdslistan för att ge en bild av arbetets omfattning. På åtgärdslistan noteras såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. Under rubriken *Prioritet* anges om åtgärder skall vidtas akut, inom 1-3 år eller 3-5 år. Åtgärden kan även vara årligen återkommande och markeras då med ett Å.

Åtgärdslistan är, liksom checklistan, uppdelad i ett antal rubriker. Till skillnad från checklistan sammanfattas hela byggnaden under en lista för respektive byggnad. Den del som är aktuell för åtgärd noteras under *Byggnadsdel*. *Skada eller underhållsbehov* beskriver vad som skall åtgärdas. *Skadan noterad* berättar när noteringen gjordes. *Skadan noterad av* berättar vem som noterat skadan eller behovet. *Prioritet* beskriver inom vilken tid åtgärden skall utföras. *Myndighetskontakt* berättar om kontakt med berörd myndighet tagits för tillståndspliktiga åtgärder. *Föreslagen åtgärd* beskriver hur arbetet skall göras. *Åtgärd utförd av* berättar vem som gjort arbetet. *Slutbesiktning* berättar när arbetet avslutades. *Åtgärd besiktigad av länsmuseum* berättar om och när Stockholms läns museum besiktigat utfört arbete. I åtgärdslistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

Användningen av åtgärdslistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med i arbetet. Skador och underhållsbehov som upptäcks vid kontroll enligt *Checklistan* noteras då direkt på åtgärdslistan. Handlar det om underhållsåtgärder skall dessa ej noteras som akuta. Endast skador bedöms kräva akuta åtgärder, vilka givetvis kan

innefatta långt gånget eftersatt underhåll. Underhållsåtgärder anges istället med den tid inom vilken åtgärden skall vidtas, det vill säga prioritet 2 eller 3. I listan anges vilken byggnadsdel som avses samt när noteringen gjordes, därefter skall åtgärder planeras och utföras innan de slutligen besiktigas och stryks från listan. Detta gäller såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. *Kom ihåg att det är viktigt att berörda myndigheter kontaktas vid åtgärder som kräver tillstånd!*

Beskrivningen av *Skada eller underhållsbehov* samt *Föreslagen åtgärd* skall hållas kort och summarisk, mer utförlig beskrivning görs i projekteringen och dokumentationen av arbetet.

Åtgärdslistans upplägg är avsett att skapa en tydlig historik över utförda och ännu ej utförda åtgärder vilket gör det möjligt att se vad som gjorts eller skall göras, när det gjordes och av vem. Använda listor skall således sitta kvar i pärmen för att fungera som referensmaterial. Kopior av ifyllda åtgärdslistor skall efter avslutade arbeten skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholm.

Kom ihåg att fotodokumentera byggnadsdelen såväl innan som under och efter utförda arbeten!

3.2.3 Check- och åtgärdslistornas tillämpning

Listorna är skapade för att fungera som ett verktyg i underhållet av hembygdsgårdens byggnader. Genom att rutinmässigt gå igenom checklistans poster erhålls en god överblick över behoven av åtgärder, vilket möjliggör planering av arbetet i god tid. Dessutom undanröjs potentiella problem som en konsekvens av eftersatta underhållsåtgärder genom rensning av hängrännor, nedklippning av gräs och sly med mera. Listorna är också avsedda att fungera som dokumentation av utförda arbeten, något som gör att uppföljningen blir enkel och oberoende av vem som för tillfället är ansvarig för hembygdsgårdens skötsel.

Ambitionsnivån på arbetet med underhålls- och åtgärdsprogrammet bör vara hög, men utan krav på professionell kunskap. Det viktiga är att upptäcka och notera skador och behov för att undvika framtida problem. Formuleringarna i åtgärdslistan skall hållas korta och direkta. Utförligare beskrivningar görs av fackmän i nästa steg då arbetsinsatserna skall projekteras.

3.3 UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD

3.3.1 Rådgivning

Stockholms läns museum har som uppdrag att regionalt verka som rådgivande instans i frågor kring byggnadsvård. Rådgivningen är kostnadsfri vid ett första besök på museet men kan även göras per telefon beroende på omfattning. Detta är en möjlighet som väl bör utnyttjas i hembygdsföreningens arbete med underhållet av sina byggnader. I samband med utökade undersökningar av skador och behov enligt åtgärdslistan bör länsmuseum kontaktas för rådgivning. Museet kan även bidra med namn på företag med erfarenhet av kulturhistoriskt intressant bebyggelse då arbete skall utföras. Generellt bör länsmuseum ses som en tillgång och naturlig samarbetspartner i underhållsarbetet, med god inblick i allt från gårdens historik, lämpliga åtgärder och hantverkare till bidragsmöjligheter och lagstiftning.

Adress: Stockholms läns museum, Sickla Industriväg 5B, 131 54 Nacka
Telefon: 08-586 194 00
Hemsida: www.stockholmslansmuseum.se

3.3.2 Projektering

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är till för att på ett tidigt stadium upptäcka behovet av nödvändiga insatser. Avsikten är att arbetet ska kunna planeras i god tid för att säkra finansiering och ett tillfredställande resultat. God framförhållning krävs också då vissa arbeten är bygglovpliktiga, vilket innebär att kommunen måste kontaktas. Det samma gäller om byggnaden är byggnadsminnesförklarad, då måste tillstånd sökas hos länsstyrelsen. Vid åtgärdernas utförande måste lämplig fackkunskap anlitas för en komplett åtgärdsbeskrivning. Detta måste ske då synbara mindre skador kan dölja större och allvarigare skador som inte kan upptäckas utan mer omfattande undersökningar.

Stockholms läns museum har ett stort kontaktnät med hantverkare runt om i länet. Hembygdsföreningen bör alltid begära in referensobjekt från hantverkare som kontaktas för kommande arbeten. Det kan vara lämpligt att låta fler än en firma bedöma och beräkna de kommande arbetena eftersom olika firmor kan bedöma åtgärderna på skilda sätt. Av den anledningen kan även slutsumman variera. Det är viktigt att se på de beräknade arbetenas omfattning, tid, material och metoder, och väga in detta i slutsumman.

God byggnadsvård präglas av långsiktigt tänkande, rätt metoder och material samt respekt för byggnadens värden och historien den berättar. Tänk på att vissa arbeten, exempelvis fönsterrenovering, omläggning av spåntak, murningsarbeten och målning, ofta är av stort intresse för allmänheten. Utnyttja dessa tillfällen för att arrangera workshops där deltagarna får lära sig hantverket samtidigt som de gör en insats för hembygdsföreningen. Likaså kan det vara en möjlighet att hålla öppet hus där såväl hembygdsgården som hantverket visas.

3.3.3 Finansiering

Generellt bör alla arbeten föregås av en väl underbyggd kostnadsberäkning. Större arbeten kräver kanske även att bidrag söks samt att flera entreprenörer tillfrågas. För att möjliggöra eventuell finansiering från någon stiftelse, kommunen, länsstyrelsen, staten eller EU måste kostnadsberäkningen och planeringen av arbetet göras med god framförhållning. Viktigt i

dessas sammanhang är att samtliga kostnader tas med i beräkningen; etableringskostnader, resor, eventuella traktamenten, städning, el, vatten, eventuella tilläggsarbeten med mera. Kom ihåg att som uppdragsgivare är hembygdsföreningen skyldig att kontrollera att det aktuella företaget innehar F-skattsedel. När beslut har fattats om vilket företag som skall utföra arbetet skall betalningsvillkoren tydligt framgå.

Stiftelser

Medel avsedda för kultur finns att söka från olika stiftelser. Stiftelsernas tillgångar och regelverk styr storleken på de medel som går att söka, vilket innebär skiftande möjligheter till utdelning. Stiftelsernas regelverk styr även vad som går att söka medel för, vilket medför att endast vissa kan bli aktuella för hembygdsföreningen. Information om vilka stiftelser som finns samt vilka regler som gäller fås hos länsstyrelsen, telefon 08-785 40 00, eller på internet www.stiftelser.lst.se. Även Sveriges hembygdsförbund har uppgifter om stiftelser med möjlighet för hembygdsföreningen att söka medel från. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på stiftelse.

Kommunala bidrag

Det finns inget gemensamt regelverk för hur bidrag till kommunernas föreningar skall fördelas, detta ansvar ligger på respektive kommun och ser därför olika ut. Bidragen är dock begränsade och delas oftast med övriga föreningar inom exempelvis idrotten. Uppdelningen av bidragen ser olika ut inom respektive kommun, men generellt prioriteras de löpande utgifterna såsom hyror, uppvärmning, underhåll, försäkringar, arrende, sophämtning, snöröjning, vaktmästeri etc. Bidrag till kostnadskrävande investeringar finns men dessa är starkt knutna till den ekonomiska situationen. För att få svar på rådande förutsättningar bör aktuell kommun kontaktas. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på typ av bidrag.

Statliga bidrag

Länsstyrelsen har bland annat som uppgift att fördela medel för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Dessa medel utgår från Riksantikvarieämbetet på central nivå och fördelas på landets länsstyrelser efter askande baserat på länets totala behov. Således konkurrerar hembygdsföreningen med privata fastighetsägare och föreningar över hela länet. Arbetet sköts av länsstyrelsens kulturmiljöenhet, som även ger information om förutsättningar och ansökan. Ansökan för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan lämnas in under hela året. Länsstyrelsen har även som uppgift att fördela landsbygdstöd till områden utanför landets tätorter. Detta stöd är uppdelat på flera olika områden, avsedda att stödja odlingslandskapet såväl som landsbygdens övriga miljöer, vilket kan vara till gagn för hembygdsföreningen. Information fås hos länsstyrelsen.

Via Boverket är det möjligt att söka statliga medel för ickestatliga kulturlokaler och allmänna samlingslokaler. Dessa bidrag riktar sig mot standardhöjande reparationer, om- och nybyggnad, handikappanpassning med mera. Staten avsätter varje år en summa för ändamålet och ansökan skall lämnas in senast i september eller december beroende på bidrag. Mer information kan fås hos Boverket, telefon 0455-35 30 00, eller på internet www.boverket.se.

EU-medel

Olika program inom EU medför ekonomiska bidragsmöjligheter för hembygdsföreningen. Ansökan och kraven för att medel skall erhållas är dessvärre ofta omfattande vilket gör denna möjlighet betydligt mer komplicerad än övriga. Satsningarna är fleråriga och ger möjlighet till stora projekt som löper över 1-3 år. Information kan fås hos kommunens EU-samordnare eller länsstyrelsen. Datum för sista ansökan skiftar beroende på program.